

IMPACTUL COVID – 19 ASUPRA ACTIVITĂȚII ECONOMICE A PRODUCĂTORILOR DIN SECTORUL AGRICOL AL REPUBLICII MOLDOVA

Tatiana IAȚIȘIN

Cercetător științific

Institutul Național de Cercetări Economice

Republica Moldova

tataianaiaisin@yahoo.com

Alexandru CEBAN

Cercetător științific

Institutul Național de Cercetări Economice

Republica Moldova

ceban_alexander@yahoo.com

Prezentul articol a fost elaborat în cadrul Proiectului: 20.70086.25/COV „Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova (AGROCOV19)”

Abstract

This paper presents the results of the survey on the impact of the COVID - 19 pandemic on agricultural producers. Agriculture represents the primary branch of activity of the entire population, being an important source of income and providing about 27% of the rural population with jobs. The share of agriculture in GDP during the last 6 years was about 10-12%. The purpose of the paper was to assess the impact of the Covid-19 pandemic on agricultural producers, identify problems and challenges they face in this difficult period, develop measures, recommendations to mitigate the consequences of the COVID - 19. This study is based on the results of the survey of agricultural producers through questionnaires. The selected sample included 79 respondents (farmers) from all regions of the country.

Key words: *pandemic; agricultural producers, impact; agricultural sector.*

JEL Classification: Q10, Q13, Q14, Q15.

Introducere

În ianuarie 2020 toată lumea de pe globul pământesc s-a ciocnit cu o nouă provocare pandemică sub denumirea de coronavirus (COVID-19). Focarele dese și în masă care au acoperit practic toate cele mai mari orașe în majoritatea țărilor au impus Organizația Mondială a Sănătății (OMS) la data de 11 martie 2020 să declare COVID-19 drept pandemie globală. Parlamentul Republicii Moldova, la data de 17 martie 2020, a declarat stare de urgență pe o durată de 60 de zile în întreaga țară, în urma căreia au fost impuse măsuri specifice de deplasare, protejare și socializare a populației pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Întrucât sectorul agricol în momentul dat și așa se confruntase cu un început dificil din cauza schimbărilor climatice nefavorabile și anume seceta din perioada dată, restricțiile impuse pentru combaterea COVID-19 doar au agravat și mai tare situația și au creat impedimente noi pentru cei ce încercau să facă față provocărilor climatice nefavorabile.

Conținutul de baza

Scopul sondajului a fost de a afla de la producătorii agricoli cu ce probleme și provocări s-au ciocnit în această perioadă dificilă, care au fost căile și modalitățile de combatere și soluționare a acestor probleme, iar în urma analizei - de a veni cu recomandări și propuneri pentru prevenirea acestor probleme pe viitor.

Chestionarul a cuprins 2 blocuri separate, cu un total de 24 de întrebări orientate spre depistarea consecințelor și efectelor pandemiei COVID-19, precum și consecințelor în urma secetei din anul 2020. Acest sondaj a fost adresat fermierilor prin intermediul chestionarelor online, interviurilor la telefon și întâlnirilor de față în față.

Eșantionul ales a cuprins 79 de respondenți (fermieri) din toate regiunile țării și anume: Regiunea Nord – 36, Regiunea Centru – 26, Regiunea Sud – 15 și UTA Găgăuzia – 2. Statutul juridic al respondenților a fost combinat din 63 întreprinderi agricole (persoane juridice) și 16 întreprinderi familiare (persoane fizice) ce au cuprins un spectru larg de la intervievați ce nu au teren agricol (apicultori) și fermieri ce posedă 101 hectare și peste.

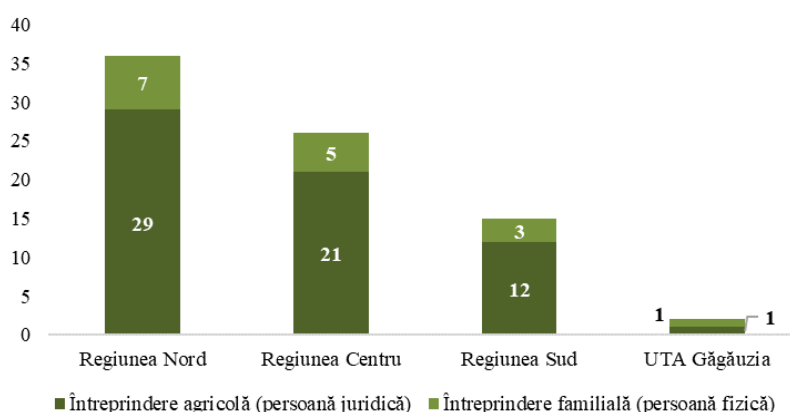

Figura 1. Repartizarea respondenților pe zone geografice și statut juridic, nr de respondenți

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

De asemenea, pentru a avea o viziune mai clară asupra problemei existente exploatațiile agricole au fost selectate după destinația și activitatea lor de bază (repartizarea lor este prezentată în tabelul 1).

Tabelul 1. Repartizarea exploatațiilor agricole interviewate pe regiuni și pe destinația exploatației juridice.

Localizarea exploatației juridice	Destinația exploatației juridice					Total, nr. de respondenți	Total, %
	culturi de câmp (cereale, tehnice, furajere, legume, etc.)	creșterea culturilor multianuale (livezi, vii, pomușoare, etc.)	creșterea animalelor și păsărilor (bovine, porcine, ovine, iepuri, păsări, etc)	albini	structura mixtă a producției agricole		
Regiunea Nord	11	13	2	0	10	36	45,6%
Regiunea Centru	14	7	0	1	4	26	32,9%
Regiunea Sud	11	3	0	0	1	15	19,0%
UTA Găgăuzia	0	1	0	0	1	2	2,5%
Total, nr. de respondenți	36	24	2	1	16	79	-
Total, %	45,6%	30,4%	2,5%	1,3%	20,3%	-	100,0%

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Din cele 79 de exploatații ce au participat la sondaj după statutul suprafeței agricole utilizate s-au repartizat în următoarele: în proprietate privată - 30,4%, în arendă - 38% și teren comun (arendă și proprietate privată) - 31,6%.

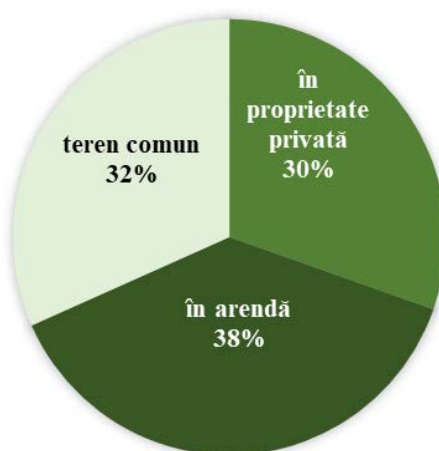

Figura 2. Statutul terenurilor exploatației agricole intervievate, %

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Desigur că pe lângă acoperirea zonelor geografice e binevenit să fie cuprins și tot spectrul de mărimi al exploatațiilor agricole. Astfel la sondaj au participat 64,6% exploatații agricole ce au o suprafață de 101ha și peste, fiind urmată de 26,6% exploatații agricole cu sunt cuprinse între 11 – 100 ha inclusiv, 7,6% exploatații agricole cuprinse între 1 – 10 ha inclusiv și 1,3% exploatații agricole ce nu au teren.

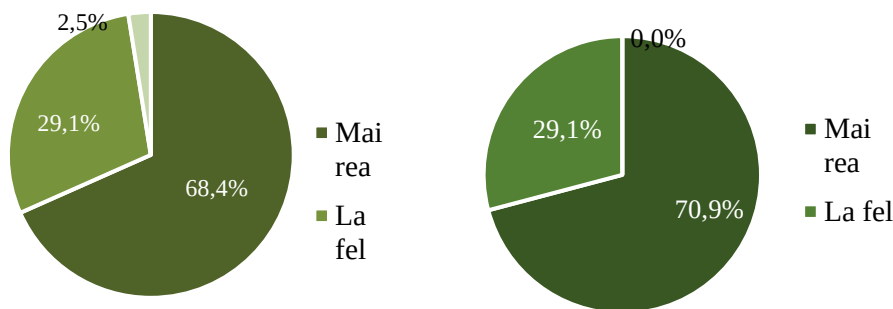
Tabelul 2. Repartizarea exploatațiilor ce au participat la sondaj pe regiuni geografice și pe mărimea suprafețelor ce le au în dotare.

	Suprafața totală a terenurilor				Total
	nu au teren	1 - 10 ha inclusiv	11 - 100 ha inclusiv	101 ha și peste	
Regiunea Nord	1	4	9	22	36
					45,6%

	Suprafața totală a terenurilor				Total
	nu au teren	1 - 10 ha inclusiv	11 - 100 ha inclusiv	101 ha și peste	
Regiunea Centru	0	2	6	18	26 32,9%
Regiunea Sud	0	0	4	11	15 19,0%
UTA Găgăuzia	0	0	2	0	2 2,5%
Total, nr. exploatații juridice	1	6	21	51	79
Total, în % exploatații juridice	1,3%	7,6%	26,6%	64,6%	100,0%

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Bineînțeles că efectele negative ale pandemiei COVID – 19 au fost resimțite în toate sectoarele economiei naționale și sectorul agricol nu a fost o excepție. Cel puțin acest lucru afirmă 2/3 din participanți la sondaj care la întrebarea *”Cum apreciați starea afacerii Dvs. astăzi (în timpul pandemiei COVID – 19), în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent?”* au răspuns că situația este mai rea față de perioada similară a anului precedent (figura 3).

Cum apreciați starea afacerii Dvs. astăzi (în timpul Pandemiei Covid-19), în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent?

Cum apreciați starea economico-financiară a afacerii Dvs. la sfârșitul sezonului de producere în această situație complicată (Covid -19)?

Figura 3. Starea afacerii și starea economico-financiară a afacerii respondenților, %

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Acest răspuns denotă faptul că aproximativ 70% din agenții economici ce au participat la sondaj au suportat consecințe ce le-au afectat într-o oarecare măsură afacerea și din punct de vedere economic, aproximativ 29% au reușit să-și mențină afacerea la același nivel ca și în perioada precedentă și doar 2,5% din respondenți au menționat că situația s-a îmbunătățit dar nu din punct de vedere economico-financiar.

Pentru a aprecia climatul economic și a analiza posibilitatea accesului liber la piață în calitate de cumpărător pentru procurarea inputurilor a fost dată întrebarea *”Cum apreciați situația cu furnizorii Dvs. astăzi, comparativ cu perioada similară a anului precedent?”*.

Din cei 79 de respondenți 49 (sau 62,0%) au afirmat că accesul la piață sau legătura cu furnizorii de bază a fost la fel ca și anul precedent (situația este la fel), 28 (sau 35,4%) de respondenți au menționat că situația s-a înrăutățit (mai rea) și doar 2 (sau 2,5%) respondenți susțin că situația e mai bună comparativ cu perioada precedentă.

Pe lângă accesul la piață o importanță majoră este și capacitatea de cumpărare a inputurilor de către fermieri. Astfel din cei 79 de agenți economici ce au participat la sondaj 45 (sau 57,0%) au afirmat că au simțit scumpiri la diverse inputuri.

Tabelul 3. Lista inputurilor la care s-au simțit scumpiri conform sondajului.

	nr. agenți economici	% din cei intervievați
fertilizanți	24	30,4%
pesticide	14	17,7%
combustibil	27	34,2%
semințe	4	5,1%
piese de schimb p-u tehnică	3	3,8%
plata muncitorilor	5	6,3%
produse pentru uz fitosanitar	3	3,8%
hrana animalelor	1	1,3%
medicamente pentru animale	1	1,3%
Total cei ce au simțit scumpiri	45	57,0%

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Restricțiile necesare impuse pentru combaterea răspândirii virusului SARS-CoV-2 au afectat climatul economic atât pe plan internațional, cât și pe plan intern.

Astfel, incertitudinea climatului economic, restricționarea sau închiderea parțială a hotelurilor țării la nivel național cât și închiderea sau restricționarea activării piețelor și centrelor comerciale pe plan local au făcut pe de o parte ca intermediarii parțial să renunțe la asumarea riscurilor pentru procurarea produselor agricole și pe de altă parte s-au agravat condițiile de vânzare de sine stătător a produselor proprii ce a dus la perturbarea lanțurilor de aprovizionare.

Conform sondajului aproximativ 40,5% din respondenți afirmă că comparativ cu perioada similară a anului precedent situația cu privire la realizarea producției agricole (vânzarea producției agricole) s-a agravat, 50,6% din respondenți susțin că această situație a rămas la fel și doar 8,9% respondenți susțin că situația cu privire la vânzarea producției s-a îmbunătățit.

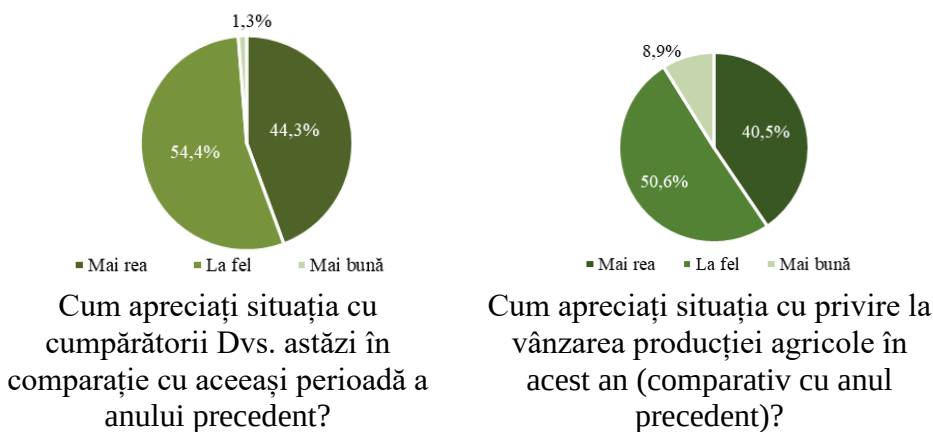

Figura 4. Situația privind legătura cu cumpărătorii și situația cu privire la ieșirea pe piață, %.

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

În urma dialogului cu respondenții s-a aflat că din cei ce activează pe piața internă (la târguri, piețe deschise, etc) au simțit restricții (limitarea orelor de vizitare a piețelor de către cumpărători sau chiar a zilelor libere în adaos)

astfel după părerea lor fiind un dezavantaj comparativ cu centrele comerciale ce comercializează produse alimentare.

Fermierii ce realizează producția peste hotare cu ajutorul agenților economici intermediari și dețin marfă în sisteme frigorifice au simțit o scădere a interesului intermediarilor atât la poarta fermei, cât și prin legăturile telefonice.

Cei ce în anii precedenți își realizau produsele agricole peste hotare de sine stătător în perioada dată s-au ciocnit cu restricții de carantină și necesarul de a sta în izolare o perioadă de timp ca urmare a trecerii frontierei dintr-o parte în alta, fapt ce i-a determinat să renunțe la această acțiune.

Ca rezultat al acestei probleme, la întrebarea *”Dacă ați avut probleme legate de vânzarea produsului ce soluții ați identificat?”* majoritatea respondenților au fost nevoiți să negocieze prețul, alții au decis să mai păstreze marfa în sisteme frigorifice iar alții au soluționat problema prin căutarea a noi piețe de desfacere în special orientate spre piața din UE.

Pe parcursul interviuării, respondenții au indicat că s-au confruntat cu un șir de probleme în urma apariției COVID-19, aceste probleme au fost selectate dintr-o serie de *„probleme potențiale”* furnizate în cadrul sondajului. De asemenea, producătorii agricoli au fost încurajați să indice și alte probleme cu care s-au confruntat în desfășurarea activității lor de producere. Respondenții, puteau menționa și problemele pe care le văd în perioada următoare.

Principalele probleme ale producătorilor agricoli interviuați în această perioadă au fost:

1. Problemele financiare;

- Din diverse motive, producătorii agricoli au întârziat cu achitarea plăților pentru inputuri.
- Producătorii agricoli au fost nevoiți să redirecționeze resursele financiare pentru a face față noilor provocări legate de pandemie, întreprinderile au rămas cu mai puține resurse pentru a continua procesul de producere.
- În condițiile pandemiei COVID-19 a fost înregistrată o cerere mai mică pentru anumite produse agricole, cum ar fi pomușoarele și uleiurile esențiale.
- Devalorizarea monedei naționale (leu moldovenesc sau MDL) a constituit una dintre cele mai mari probleme financiare ce a avut un

impact negativ asupra respondenților. Majoritatea fermierilor dețin active financiare sau au acces la linii de credit în MDL, în timp ce pentru achiziționarea echipamentelor agricole și a altor materiale agricole este necesară valuta străină.

- Respondenții au indicat că a fost întârziată plata subvențiilor pentru anul 2019 din partea Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA).

2. Deficitul forței de muncă, ce au cauzat dificultăți pentru mai mulți dintre respondenți la începutul noului sezon agricol;

- Întreprinderile s-au confruntat cu un deficit al forței de muncă din cauza restricțiilor de carantină, printre acestea, inclusiv și teama generală de a se infecta.
- Respondenții au indicat că s-au mărit costurile forței de muncă sezoniere, limitate.
- Lucrătorii s-au confruntat cu lipsa unor rute de transport alternative, mai sigure, pentru a veni la serviciu.
- Unii producători au menținut doar angajații necesari pentru desfășurarea activității minime.
- Unii din respondenți susțin că angajații nu doresc să fie angajați oficial din motivul că vor pierde ajutorul financiar din partea statului în calitate de șomer.

3. Condiții de lucru sigure

- Întreprinderile s-au confruntat cu acces limitat la echipamente de protecție și produse de dezinfectare, dar și cu prețuri ridicate la acestea. • Angajații nu aveau voie să intre în contact cu alte persoane decât cu colegii de lucru și familia.
- Condițiile de distanțare socială erau uneori greu de respectat și nu toți angajații respectau măsurile necesare.

4. Aprovizionare cu materie primă

- Închiderea frontierelor a creat furnizorilor impedimente pentru a-și îndeplini obligațiile contractuale. În țară nu au putut fi aduse echipamente agricole, material săditor etc.
- În această perioadă, nu a putut fi furnizat nici suport tehnic pentru vehicule, precum și piese pentru echipamentele de producție.

- Lanțurile valorice au fost întrerupte: producția și livrarea de semințe poate deveni o problemă pe termen lung ce ar influența activitatea producătorilor pentru următorii 2-3 ani.
- Respondenții au indicat organizarea lentă a activității furnizorilor și a vămii livrărilor (diverse documente, permise, certificate etc.) din cauza regimului de carantină din țările de expediere.

5. Livrarea produselor

- Producătorii mai mici, fermierii și apicultorii au fost puternic afectați de închiderea piețelor comerciale.
- Închiderea frontierelor, punerea în carantină a localităților și restricțiile de călătorie au dus la majorarea cheltuielilor de depozitare pentru mulți producători.
- Volatilitatea pieței a făcut mai dificilă estimarea prețurilor actuale pe piață.
- A scăzut puterea de cumpărare a consumatorilor.

6. Rezilierea contractelor

- Producătorii și exportatorii mai mari s-au confruntat cu suspendarea și rezilierea contractelor pe o perioadă nedeterminată. Închiderea frontierelor, lucru ce a făcut imposibilă livrarea produselor, precum și suspendarea activităților cumpărătorilor au fost enumerate printre motivele acestor rezilieri.
- Incertitudinea generală, anularea conferințelor și a târgurilor internaționale au redus considerabil capacitatea întreprinderilor de a obține contracte noi.
- Producătorii de fructe și struguri de masă din Moldova au menționat rezilierea sau suspendarea contractelor privind importul de portaltoi și material săditor din UE.
- Contractele de achiziții publice pentru furnizarea cărnii de pasăre în școli și grădinițe au fost suspendate, precum și contractele cu reprezentanții HORECA.

Producătorii agricoli au menționat și alte probleme legate de COVID-19 ce au constituit provocări într-o anumită măsură. Acestea sunt reprezentate în graficul de mai jos:

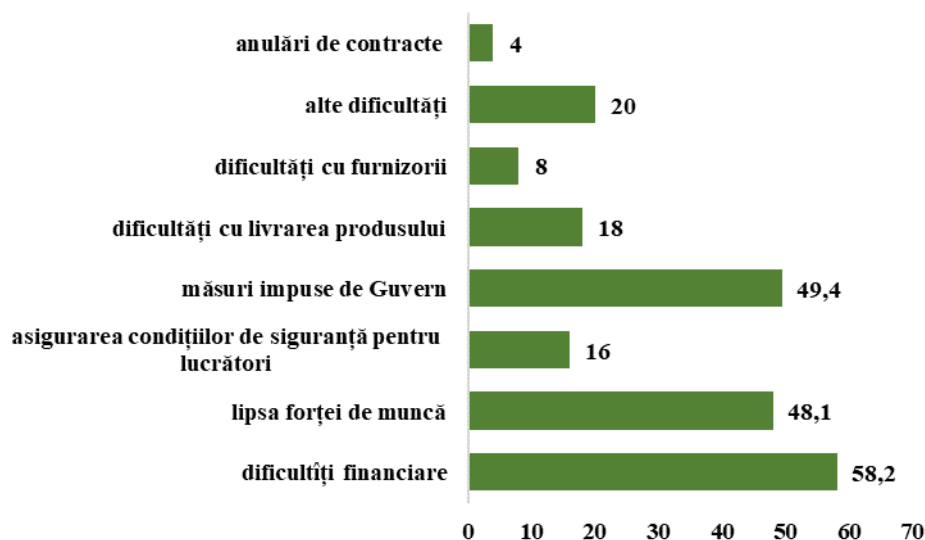

Figura 5. Ca urmare a răspândirii COVID-19, v-ați confruntat cu vreuna dintre următoarele probleme, %

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

La capitolul *”Care sunt principalele probleme pentru perioada următoare?”* fermierii au identificat, următoarele problemele-cheie pentru perioada următoare, după cum se indică în cele ce urmează:

- reducerea puterii de cumpărare a clienților ar afecta pe viitor achizițiile.
- situația financiară și anume fluctuația valutară, în special, deprecierea accentuată a monedei naționale, ar afecta toți furnizorii de materie primă și producătorii care se ocupă de importuri.
- întreprinderile anticipează incapacitatea potențială de a recupera costurile de producție din cauza lipsei de cumpărători și, respectiv, de venituri.
- lipsa forței de muncă cu riscul de a nu efectua la timp operațiunile necesare.
- lipsa materialului săditor certificat, precum și lipsa forței de muncă pentru lucrările de teren și plantare ar putea constitui probleme majore.
- dificultate în păstrarea echipelor care au fost deja instruite și consolidate.

- găsirea unor noi clienți ar necesita timp, deoarece vizitele și deplasările, ce reprezintă cel mai bun instrument pentru stabilirea contractelor pe termen lung, nu ar fi posibile.

- instabilitatea și incertitudinea efectelor pe termen lung asupra producătorilor ar fi o problemă majoră.

În agricultură, unul din cele mai mari riscuri de-a lungul timpului mereu au fost condițiile climatice ne favorabile care pot interveni în diferite etape ale procesului agricol cauzând pagube de proporții. Mediul agricol mereu a încercat să minimizeze aceste riscuri prin diverse metode, însă din cauza necesității unor investiții impunătoare, nu toți agenții economici au posibilitatea de a-și permite acest avantaj, iar ca rezultat, se angajează într-un nou an agricol cu posibilitățile existente asumându-și riscuri sporite. Astfel, anul agricol 2019-2020 nu a fost o excepție în acest sens, iar seceta îndelungată din anul dat a agravat considerabil rezultatele producătorilor agricoli.

În urma analizei blocului 2 din sondajele și interviurile efectuate cu producătorii agricoli, au fost stabilite prin aproximație pierderile suportate și care culturi agricole au avut de suferit cel mai mult. Dintre culturile temporare, observăm că cel mai mult au fost compromise culturile furajere (lucerna) cu circa 80% pierderi, urmate de porumb cu 79,2%, iar cel mai puțin au fost afectate culturile de sfeclă de zahăr și mazăre - circa 30%.

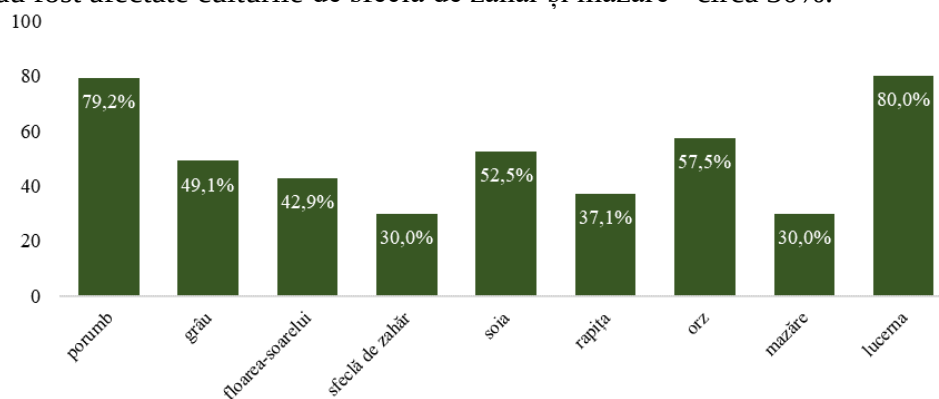

Figura 6. Pierderi de culturi temporare, %

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Totodată, au fost înregistrate pierderi și a culturilor permanente, precum caise cu 80%, mere cu 48,1% iar cel mai puțin au fost afectate prunele – cu circa 28%.

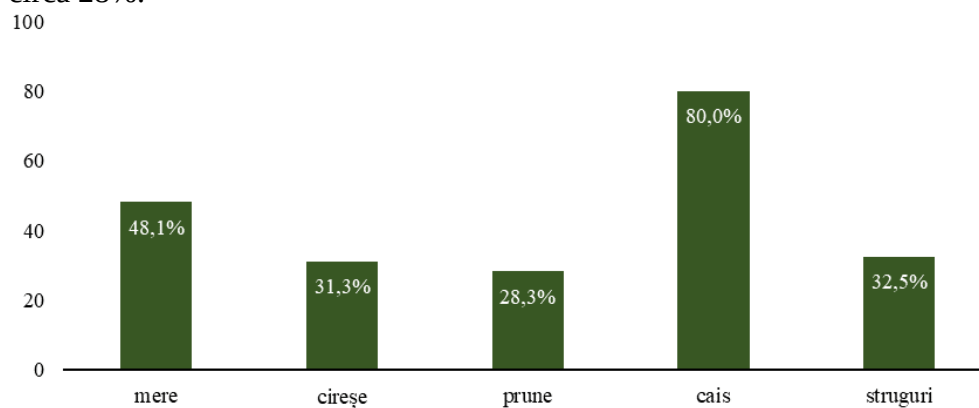

Figura 7. Pierderi de culturi permanente, %

Sursa: Elaborată de autori în baza chestionarelor și sondajelor de opinie

Studiul efectuat a dus la înaintarea unor propuneri și sugestii privind reducerea impactului Covid-19 și redresarea situației:

❖ **Financiare prin:**

✓ anularea temporară a taxelor obligatorii, și crearea accesului la resurse financiare accesibile.

✓ obținerea creditelor preferențiale, de ex., cu dobânzi mici pentru împrumuturi și perioade de grație prelungite. Resursele financiare suplimentare ce ar permite întreprinderilor să efectueze plăți în avans către furnizori, permițând astfel să-și continue activitatea în mod normal.

✓ Guvernul țării ar putea sprijini sectorul privat cu intervenții financiare prin subvenții AIPA și/sau oferind băncilor o garanție guvernamentală (pentru împrumuturi) pentru a asigura stabilitatea contractuală atât a furnizorilor, cât și a cumpărătorilor.

✓ Guvernul ar trebui să rezolve cât mai curând posibil întârzierile cu privire la transferurile subvențiilor AIPA, precum și să subvenționeze costul combustibilului.

❖ **Deficit al forței de muncă**

✓ Lipsa forței de muncă poate fi rezolvată doar la nivel de stat, prin reducerea impozitelor pe salariu și venit pentru sectorul agricol. Crearea unor

mecanisme flexibile de angajare pe timpul crizei ar contribui la combaterea deficitului forței de muncă.

❖ Crearea condițiilor de lucru sigure

✓ Asigurarea cu echipamente și materiale de protecție pentru lucrătorii agricoli.

✓ Prețuri accesibile pentru echipamente de protecție cât și ale dezinfectanților.

❖ Comerțul cu produse

✓ Este important ca producătorii să beneficieze de susținere și coordonare pentru a-și asigura continuitatea afacerilor, mai ales în cazul închiderii piețelor.

✓ Identificarea unor centre de colectare comune unde producătorii agricoli și-ar putea duce produsele fără a fi nevoie să le ducă în piață. Din aceste centre comune să poate fi comandate și livrate direct către consumatori.

✓ Criza asociată epidemiei exacerbează și mai mult nevoia de digitalizare a producătorilor agricoli, astfel încât să poate ajunge aceștia direct la clienții lor.

❖ Alte recomandări

✓ Promovarea vânzărilor a produselor agricole online și crearea grupurilor de susținere a producătorilor agricoli.

✓ Desfășurarea unei campanii educaționale pentru consumatori în vederea promovării consumului de produse agro-alimentare ecologice, medicinale și aromatice la nivel local.

✓ Informarea și promovarea beneficiilor agriculturii ecologice, va duce la aprecierea producătorilor ecologici, sprijinind astfel producția ecologică din Moldova.